У селі жила відьма. Я її добре знав, знав, хто і коли в неї буває. Сама відьмина хата стояла над яром у грушах та у квітах, і що було у відьми — то це скриня. Але про скриню я розкажу вам пізніше, а зараз розповім про саму відьму, про бабу Тимохтеїху.

Відьма баба Тимохтеїха могла зробитися ким завгодно. Вона любила перекидатися на корову, на козу, на колесо, на сірий камінець — на кого схоче. Я любив це перекидання і, щоб не йти до школи, заходив до хати баби Тимохтеїхи, сідав на лаву під вікном і так сидів.

— Бабо, — казав я, — станьте мені сьогодні квіткою, бо надворі сніг-зима, а я вже хочу весни.

— Квіткою я тобі сьогодні не буду, бо мені ніколи, — казала баба. — У мене цю ніч гості. Цієї ночі піде по річці лід, а мої гості з того льодового боку.

— Ну то й що? — запитував я.

— Нічого, — відказувала баба.

— Бабо, а якщо цієї ночі я та не буду спати, та прийду на річку, та подивлюся, що то у вас за гості?

— Приходь, — казала баба, — тільки нікому про це не кажи. Бо якщо ти про це кому-небудь скажеш, то мене виженуть із села, а ще, може, й далі.

— Бабо, я нікому про це не скажу, бо мені з вами добре та й до школи не йти.

— Тоді приходь опівночі, сідай в очереті Лукашенка, отам під грушею, очима до води, й сиди. Коли піде по річці лід, а через лід і мої гості, сиди, поки я та не подам тобі знаку.

— А який же той знак буде, бабо?

— Бачиш цю грушу на снігу у вікні?

— Бачу.

— Так-от: як тільки вона розцвіте, ти побачиш, як тільки вона зацвіте на снігу, — ото й буде тобі мій знак. Тоді вертайся до хати і стукай у двері.

— Бабо, а якщо я засну?

— Коли дуже захочеш вже спати, то постав носа проти вітру і не заснеш.

— А якщо ж усе-таки засну?

— Не заснеш. Білий сон проти вітру налине на тебе і не дасть тобі спати.

— А який же він білий?

— Холодний.

— А якщо не налине, і я засну, і гості прождуть по льоду без мене у вашу хату? І що це за сон холодний та білий?

— Сядь в очереті Лукашенка біля груші до води опівночі та й узнаєш, що то за сон холодний та білий і що то за гості до мене приходять уночі-опівночі.

— То я вже пішов, бабо.

— Іди, і щоб я твого голосу не чула, і тільки не змерзни! Я був одягнений добре і по старому вогкому снігу між

липким вишняком пішов до річки в очерет Лукашенка.

Під снігом гріла собі щоки вода і пахло чи то собакою, чи то ще не прилетілими птицями, словом, чимось таким.

Річка робилася широкою на очах, і наче у неї болів живіт: щось у ній булькало, тріскало та піднімалося.

З того білого в снігу високого берега ніхто не йшов, і той берег був таким білим, наче на ньому літало павутиння...

Спить камінь посеред снігу. Спить абрикоса над повієм над кручею. Нічого не чути. Тільки чути, як десь гавкає уві сні собака та вода гріє щоки під снігом....

Я сів під грушею очима до льоду, і так сидів, і вже хотів було заснути, як раптом щось наче вийшло поза моєю спиною.

Я оглянувся і побачив: згори по снігу тихенько тупав Білий Сон. Він був білий і круглий, як з півпуда муки, на маленьких чорненьких лапках, і мордочка була у нього. Очки маленькі, чорненькі, — насіннячко маку, — а носик, то наче у їжачка.

— Фук! — сказав він.

Сон ішов не сам. Сон ішов із своєю Сонихою і своїми двома Соненятами.

Я вже десь бачив їх... Але чи постарішали вони, чи посірішали, бо я їх спитав:

— Соне-Соне, а звідки ви?

— Ми йдемо у грушу спати.

— То йдіть.

— Ми не можемо йти, бо ти тут сидиш.

— Я можу встати. Але мені баба казала, що я не засну — і саме від тебе.

— Дурна твоя баба, і розумний твій батько був! Я сам хочу спати, і жінка моя, і діти.

— А як же це ви станете спати у груші?

— Фук! — сказав Сон і повернувся на чорненьких лапках до своєї жінки. — Скажи йому на це що-небудь, бо мені з ним говорити ні про що.

Кругленька-біленька-маленька Сониха спитала:

— А що ти учора їв?

— Хліб.

— А ще?

— Квашені помідори із діжки.

— А нам пора спати. Сніг-зима проминає, і нам нічого їсти.

— А що ж ви їсте?

— Ми їмо чисті сніги і запиваємо мерзлим повітрям.

— То спіть собі на здоров'я. Тільки чого ж у груші?

— Фук! — сказав Сон. — Ця груша нашого сонного діда і прадіда. Чули? — звернувся Сон до своїх дітей Соненят. — У цій груші спали наш сонний дід і прадід, у ній вони проспали все своє життя і нам, і нашим правнукам заповідали його проспати.

— Чуємо, — відказали Соненята. — Проспимо. Ми любимо спати.

— Молодці! — сказав старий Сон. — Ото бачите дупло, залазьте та спіть. І ти, жінко, з ними, а я з цим чоловіком посиджу, та ще, може, трохи й побалакаємо.

Соненята з Сонихою полізли в дупло, а Сон підкотився до мене, сів, лизнув снігу і сказав:

— Фук! І охота тобі сидіти під оцією грушею на снігу, мерзнути та виглядати?

— Може, воно й неохота, але ж баба сказала, що у неї цієї ночі та будуть гості з того льодового боку. А чортів я ніколи не бачив. Ото й сиджу.

— Сиди-сиди, поки сам не очортишся і станеш чортякою.

— А якщо й стану?

— А ти думаєш, чортам легко бути чортами? Ти думаєш, що легко їм приймати, ну, хоча б то людську подобу?

— А ви, дядьку Соне, ви самі бачили чортів?

— Так як оце тебе. Але, по правді кажучи, чи то вони мені не рівня, чи я їм, бо так я з ними не стоваришувався. Вони люди невгамовні, а я народ спокійний.

— А чим чорти займаються, дядьку? Що вони роблять?

— Нічого. Людей дурять, та й усе. А потім сміються. Ще люблять кіно усяке дивитись чи футбол, та рибу ловити, аби нічого не робити. На мене, коли б оце не сім'я, та щоб до їжі не вставати, то так би спав, що навіть уві сні б спав!

— Добре. От ви спите. Я розумію вас. Ви — Сон. Але що ви робите уві сні, тобто, що вам сниться?

— Чорти. Вони струїли мою душу, і я їх ненавиджу з Сона-діда і з Сона-прадіда. Бо вони мені сняться вдень і вночі і завжди будять мене... А таких снів, як я, немає ніде на світі. У жодній країні, у жоднім народі немає таких снів, як я. Бо я не просто Сон. Я — Сон-Предковічник-Білий. Я можу проспати не те, що роки, а століття. А вони колошкають мене, ці чорти.

— Чого ж це вони колошкають вас? Що їм треба од вас?

— Щоб я не спав... Бачиш, ідуть, ідуть, ідуть... очима виблискують, чорні хвости звисають у сніг... Поліз на грушу!

Я оглянувся на той білий позальодовий берег і побачив їхню, — раз, два, три, чотири, п'ять, шість, сім! — їхню чорненьку семірку. Вони спускалися вниз по снігу, підтримуючи одне одного лапами, щоб не впасти. Правда, ні рогів, ні хвостів мені не було видно, бо вони були від мене ще далеко. Але по тому, як вони йшли, як оглядалися на всі боки, як переставляли ноги, я зрозумів — це були вони!

Стало темніше у небі^стало жовтіше у річки по берегах, а посередині чорно, і наче хтось річку здушив з берегів, тонко щось застогнало у ній, страшним голосом щось у ній заспівало, і чорти на своєму березі повільно попливли разом з ним кудись униз, у сніги, і пішов теплий дощ, і річка пішла.

На якусь мить я навіть забув про чортів, бо так мені стало легко і весело від того, що річка пішла!

Я бачив, як вона своїм молодим водяним тілом виштовхує на берег крижини, і вони сунуть на берег, мнучи очерет, аж до мене, до груші, і ще пахнуть річковим підводним теплом.

А дощ напосів з усіх своїх хмар, і наших, і, мабуть, загра-ничних, бо річка немов закипіла! Вона стріляла крижинами в небо, і вони білими тарілками розліталися від неї над грушею аж за бабину хату.

Я вщулив голову в плечі, бодай яка із них та не впала мені на голову.

І тут я побачив очі своєї річки! Сірими молодими очима вона глянула на мене з-поміж далеких білих крижин і знову пірнула під них, що вони, ті далекі найбільші крижини, затрусилися, як холодець!

Що моя сіроока річка хотіла тоді сказати мені, — я не знаю, але, видно, щось хотіла сказати, бо раптом все стало тихо і дощ перестав.

Сіро скапували з груші краплини, і м'яке щасливе хропо-тіння Сну і його сім'ї чулося невідомо звідки, чи то з неба, чи з-під землі?..

Але нараз стало чути, як знову тихо і швидко наливається річчине тіло новою силою, як вона поворухнула плечима і знову зашепотіла крига по берегах...

Чорти ж тим часом збилися докупи, заблимали сірниками, видно, закурили.

Довго вони курили чи недовго, мабуть, що недовго, бо найвищий із них відділився од них, підійшов до річки, став на крижину і почав на крижині підскакувати.

Поплигав-поплигав, переплигнув ще на одну. Поплигав і на ній. І так з крижини на крижину спритно і легко дістався до середини річки, потім оглянувся на своє кодло, махнув йому лапою, й усі чорти, як один, заплигали по крижинах на мій берег до мене.

Я вже хотів було і тікати додому, як раптом один із чортів посковзнувся і шубовснув у воду... Та не встиг він і шубовснути як слід, а вже був на березі, як реактивний! Тієї ж миті кодло підхопило його під лапи і підтюпцем понесло просто до мене, до груші.

Я за грушу, за кущ бузини, і — сховався.

Дивлюсь, чорти роззувають отого шубовсника, стелять на сніг куфайку, починають викручувати онучі...

І тут мені стало страшно на все життя: отой найвищий із чортів, що першим плигав по крижинах, був не хто інший, як мій тато. А той, що шубовснув у воду, був наш сусід Павло Витріщак, ветеринар, Герой Радянського Союзу...

Але я відразу помітив, що все це не так, бо у правих кишенях їхніх штанів виднілись чорненькі відтинки захованих хвостів — поховали хвости по кишенях, щоб не замочити!

І мені стало ясно, що мій тато не тато, а тато-чорт, що Герой Радянського Союзу Павло Витріщак — не він, а чорт!

До того ж і шапки сиділи на них не по-людському, а по-чортячому — їхні шапки трохи здіймалися над головами, бо їх підпирали роги.

Павло Витріщак сказав:

— Треба було ж тобі таке?

— Та не треба, а на, — сказав мій батько.

Решта чортів важко відхекувались, і я потроху почав впізнавати їх.

Отой третій із них був не хто інший, як мій учитель. Квартирант, нежонатий, у синьому галіфе. Але я ще в школі помітив, що він не такий, як усі вчителі, а якийсь такий вель-зевуватий, бо дуже вже багато знає про моря, про походи та про піратів. І жінки нема, ні дітей, а квартирант про людське око! Ось він, мій учитель, з чорненьким хвостиком у кишені відхекується вночі-опівночі по крижинах через річку зі своїм кодлом! Кодло каже йому "ви", як головному.

— Ви, Панасе Андрійовичу, так і не доказали, — сказав Павло Витріщак, натягуючи другий чобіт.

— Так-от я й кажу, — відказав мій учитель-чорт, блимаючи сірником. — Усе на світі — парне! Ви думаєте, аби у нашої планети Землі та не було десь пари, то ви що собі думаєте: вона б жила?

— Не жила! — гордо сказав мій батько. — Бо все на світі парне, як голуби!

— Ні-ні, а от ви мені скажіть! — тоненько заспівав найменшенький із чортів, Іван Козоріз, інвалід війни, семеро дітей, і всі дівчатка. — До чого нам ці збори? Який із них толк? Ніякого. Поговорили, накурили, пішли, та й усе. Отож я казав і кажу: треба було не зупинятися. До Берліна дійшли? Дійшли. Взяли? Взяли. Отож треба було йти далі. А пішли б далі по океан, то й збори сьогодні у нас були б не такі, а інакші, і наша балачка на них, і все на світі було б іншим.

— І що тобі, Іване Микитовичу, і досі болить той Берлін? — сумно спитав мій батько.

— А те, що наша сила уже не та, як би високо ми не літали!

— Так-так, — підпряглися решта троє мені не знайомих чортів, видно, якісь приїжджі.

— Так, та не так! — сказав Павло Витріщак, і все кодло принишкло. Але більше він так нічого і не сказав. Для Героя цього було достатньо. Довгим суворим поглядом він подивився на маленького Івана Козоріза, потім підійшов до нього, взяв під лапи, підняв і поцілував його в губи.

Усі чорти почали цілуватися. В тому числі і мій батько. Це підтвердило мені ще раз, що мій батько не батько, а батько-чорт, бо мій справжній батько не цілувався ніколи і ні з ким, навіть на свята.

Перецілувавшись, кодло стало в коло, обнялося і заспівало... Пісня розкрила їх до кінця: в їхній чортячій пісні не було жодного людського слова! Лиш інколи воно проскакувало між суцільним бубонінням без слів... Хоча саме по собі бубоніння мені сподобалось — воно було бойовим, як на війні...

І знову по вухах їхніх шапок залопотів теплий дощ, і один за одним без слова і рипу вони почорніли під гору до хати баби Тимохтеїхи.

— Щось воно не те, — подумав я собі. — І не розказали нічого такого, і не показали, мабуть, з далекої, видно, дороги, або аж із того світу. Тоді чого ж від них і смолою не пахло, а тільки куфайкою?

Я виліз із своєї засідки і понюхав вталений сніг, де лежав Павло Витріщак. Сніг пах тютюном.

Тоді я понюхав і перенюхав усі їхні сліди — і сліди пахли тютюном. І навіть груша, яка ніколи не курила, і крапелини дощу, всі пахли тютюном — чортів як не було.

— Притрусили!!!

І раптом все засвітилося білим, білішим за сніг і Сон, білішим від павутиння і синього молока: зацвів бабин знак!

Я вже про нього й забув, про той знак, але він так біло подав свій голос, що й у річчиних сірих очах заспівали срібні солов'ї!

То цвіла мені груша на останньому цвіті зими. Іній плакав на ній попід теплим дощем, і я побіг до дверей хати баби Тимохтеїхи.

Вони сиділи усі семеро за столом, і швидкорука, весела баба Тимохтеїха поралася біля газової плити.

— Усе на світі парне. От візьмімо для прикладу історію, — говорив мій учитель Панас Андрійович, квартирант, нежонатий, у синьому галіфе і хромових чоботях.

— Ні, от ви нам цього не говоріть! — заспівав Іван Козоріз.

— Так, та не так! — твердо сказав Павло Витріщак. — Але, Панасе Андрійовичу, вчителю наших шибеників, говоріть!

Панас Андрійович встали, взяли чарку і нежонатим голосом сказали:

— Усе воно зноситься: і зима, і весна, і наша одежа з усім, і навіть з куфайками, але все на світі парне. От візьмемо, приміром, любов. Кого вона собі игукас у світі? Шукає пари! Любов шукає любові. А добро? Добро шукас добра. А птиця, приміром, яка, ну, от ведмідь? Чи навіть чорт у цю пору, як ми?.. Все на світі шукає добра і любові...

У мене похололи зі страху вуха й ніс, бо хоча десь в глибині душі я ще і вагався у їхньому походженні, ну, думав, з колгоспних пізніх зборів ідуть із контори, що по той бік річки від нас, — то тепер сумніви мої тільки гавкнули!

— Так! — сказав сам Павло Витріщак.

Але мені стало від того не легше, бо вже цілий тиждень я ходжу до школи тільки про батькове око, а насправді заходжу і просиджую дні у хаті баби Тимохтеїхи під її веселі і страшні теревені. Увечері дивлюсь у вікно, і, як усі йдуть зі школи додому, вибігаю і я, святий-непогрішний.

Цього ж вечора під солодкі теревені баби Тимохтеїхи я незчувся та й заснув на її скрині у кутку під образами.

І так я сплю досі, і не знаю, що воно буде сьогодні вранці мені удома, від батька і від учителя в школі, та й взагалі що воно буде з мене надалі...

Тому зараз мені не до скрині, і я розповім вам про неї, коли все втихомириться. Розповім іншим разом.